

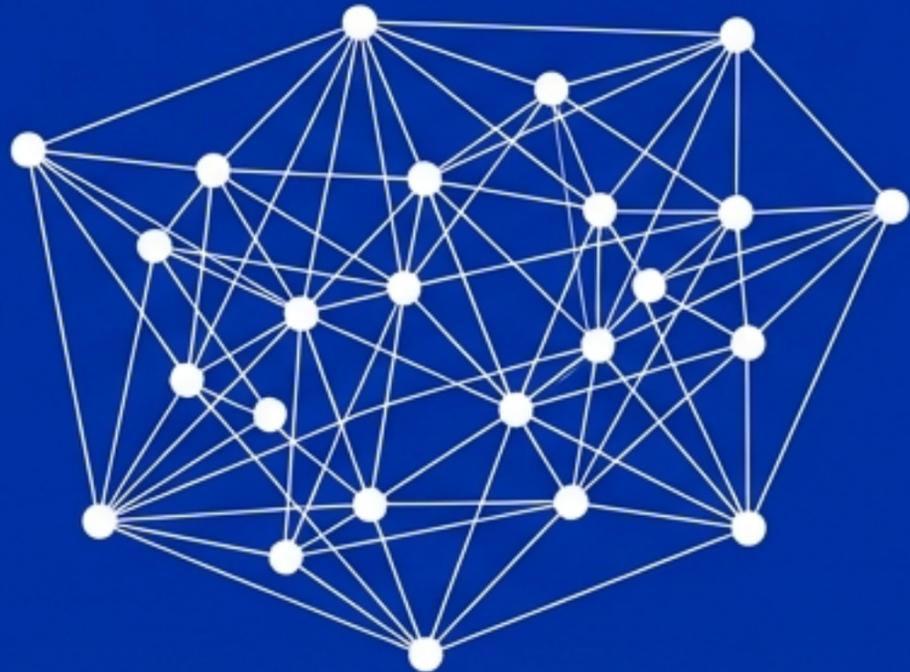
СОЦІОЛОГІЯ. ТЕМА 3.

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ, СТРАТИФІКАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНА ПОВЕДІНКА

ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ

ЦІННІСНО-НОРМАТИВНА МОДЕЛЬ

- Суспільне життя — це переплетіння взаємодій. Структура — це сталі елементи, що забезпечують порядок.
- Елементи: Соціальні статуси, Соціальні ролі, Соціальні норми і цінності.

КАТЕГОРІАЛЬНА МОДЕЛЬ

- Структура — це сукупність великих груп зі схожими об'єктивними рисами.
- Підструктури суспільства:
  - Соціально-професійна
  - Соціально-демографічна
  - Соціально-територіальна
  - Соціально-етнічна
  - Соціально-класова

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ ТА СТРАТИФІКАЦІЇ

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ

Це структурний принцип організації суспільства.

Передумови:

1. Нерівність здатностей та можливостей.
2. Обмеженість ресурсів.

Результат: Спеціалізація діяльності.

СОЦІАЛЬНА СТРАТИФІКАЦІЯ

Система ієрархічно розташованих соціальних верств. Термін запозичено з геології.

СТРАТА

Велика група людей, об'єднаних спільними соціальними ознаками (власність, влада, освіта, престиж), що займають однакове місце в ієрархії.

ПІДХОДИ ДО ПОЯСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ

К. МАРКС (ЕКОНОМІЧНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ)

Класи виникають через поділ праці та приватну власність.
Головний критерій — володіння засобами виробництва.

М. ВЕБЕР (БАГАТОВИМІРНА МОДЕЛЬ)

Три компоненти нерівності:
1. Багатство (Економіка)
2. Влада (Політика)
3. Престиж (Соціокультура)

П. СОРОКІН

Стратифікація вічна.
Три види: економічна, політична, професійна.

ФУНКЦІОНАЛІЗМ VS. КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Парсонс:
Нерівність —
механізм
виживання, стимул
для найкращих.

Дарендорф:
Нерівність —
результат
несправедливого
розподілу влади.

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЧЕРЕЗ ДОСТУП ДО РЕСУРСІВ

ТЕОРІЯ КАПІТАЛІВ П'ЄРА БУРДЬЄ

Демонстративне споживання

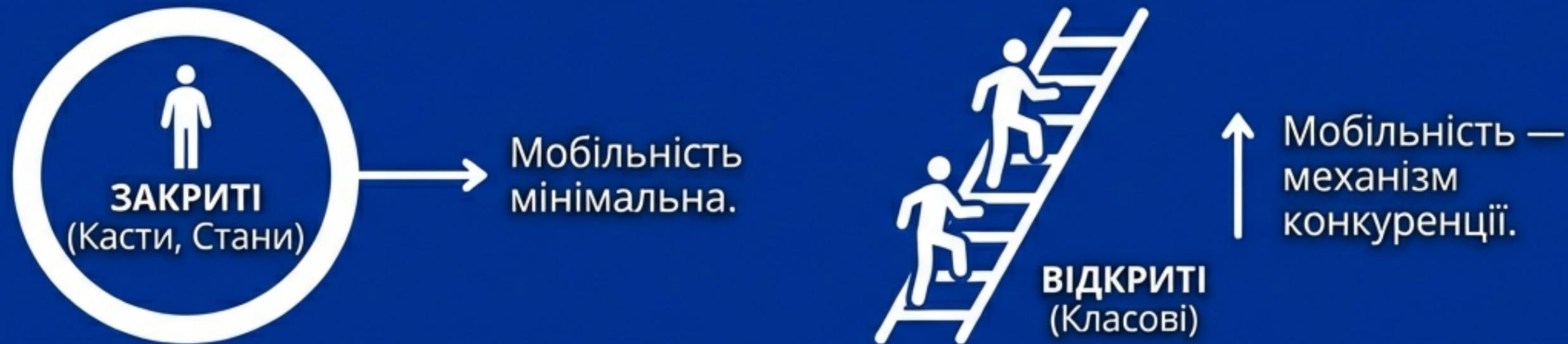
(Т. Веблен):
Використання товарів для демонстрації платоспроможності.

Життєві шанси

(М. Вебер):
Ймовірність доступу до дефіцитних ресурсів, що залежить від стартових умов.

СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

ВИЗНАЧЕННЯ (П. СОРОКІН, 1927): Перехід соціального об'єкта або цінності з однієї позиції в іншу.

ФУНКЦІЯ: Забезпечує оновлення еліт та стабільність системи.

ТИПИ СИСТЕМ:

- **ЗАКРИТІ (Касты, Станы):** Мобільність мінімальна. Статус за спадковістю.
- **ВІДКРИТІ (Класові):** Мобільність — механізм конкуренції. Формальна рівність.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

КАНАЛИ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

- **ВИЗНАЧЕННЯ:** Соціальні інститути («Соціальні ліфти»), які сприяють висхідним пересуванням.
- **ОСНОВНІ КАНАЛИ:**
  - **ОСВІТА ТА НАУКА** (Головний канал у суспільстві знань, «соціальне сито»)
  - **ЕКОНОМІЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ** (Бізнес, кар'єра)
  - **ПОЛІТИКА** (Партії, влада)
  - **АРМІЯ** (Історичний ліфт)
  - **ЦЕРКВА**
  - **СІМ'Я ТА ШЛЮБ** (Мезальянс)

СОЦІАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ

HR-МЕНЕДЖМЕНТ

- **МЕРИТОКРАТІЯ:** Статус визначається здібностями.
- **«СКЛЯНА СТЕЛЯ»:** Невидимі бар'єри (гендер, вік), що збільшують плинність кадрів.
- **СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ:** Подолання «культурного шоку» від зміни статусу.

МАРКЕТИНГ

- **ВИСХІДНА МОБІЛЬНІСТЬ:** Статусне самоствердження, демонстративне споживання брендів.
- **НИЗХІДНА МОБІЛЬНІСТЬ:** Перехід на товари-замінники при збереженні ритуалів.

ПРИРОДА СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

СОЦІАЛЬНА ДІЯ (М. ВЕБЕР): Дія, свідомо орієнтована на інших.

ЦІЛЕРАЦІОНАЛЬНА

Чітка мета + підбір засобів
(Бізнес-стратегія).

ЦІННІСНО-РАЦІОНАЛЬНА

Віра в цінність вчинку (Етика).

АФЕКТИВНА

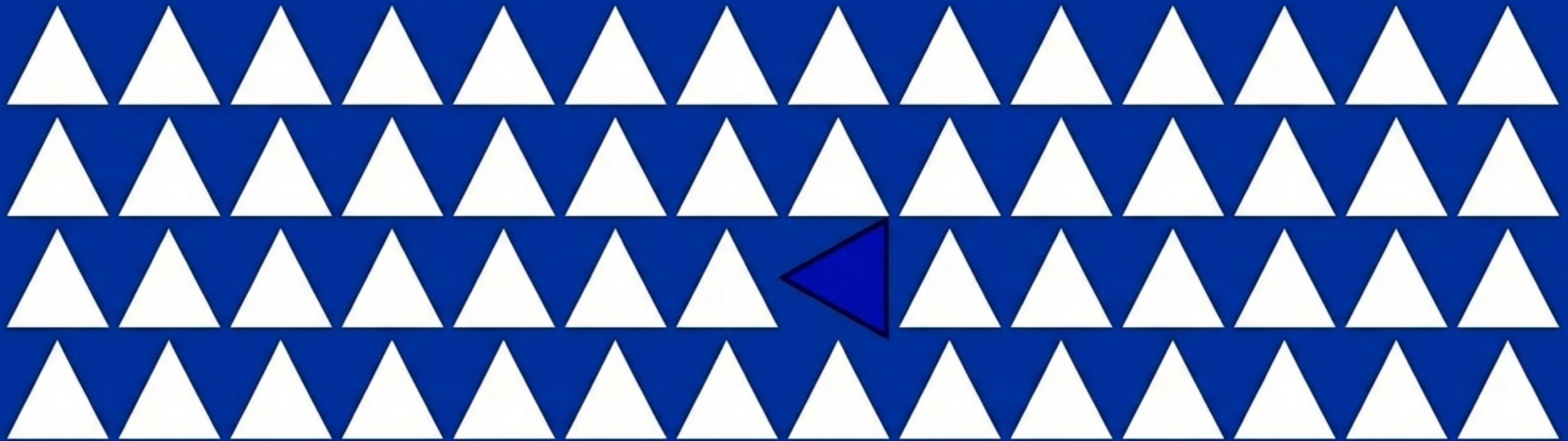
Емоційна реакція (Гнів, страх).

ТРАДИЦІЙНА

Дія за звичкою.

Тренд: У модернізованому суспільстві домінує цілераціональність.

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА

ВИЗНАЧЕННЯ:

Дії, що не відповідають офіційно встановленим або фактично сформованим нормам.

РЕЛЯТИВНІСТЬ:

Девіація залежить від часу, місця, групи (IT vs. Армія).

ВИДИ:

- **НЕГАТИВНА:** Злочинність, корупція.
- **ПОЗИТИВНА:** Творче новаторство, геніальність.

СОЦІОЛОГІЧНІ ТЕОРІЇ ПРИЧИН ДЕВІАЦІЇ

АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ПІДХОДИ

- Біологічний (Ломброзо)
- Психологічний (Фрейд)

СОЦІОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ

- **ТЕОРІЯ АНОМІЇ (Р. МЕРТОН):** Розрив між цілями та засобами.
Стратегії: Конформізм, Інновація, Ритуалізм, Ретритизм, Бунт.
- **ТЕОРІЯ «ЯРЛИКУВАННЯ» (Г. БЕККЕР):** Девіація — це статус/стигма, накладений владними групами.

КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Девіація як акт спротиву.

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ ЧЕРЕЗ НОРМИ ТА САНКЦІЇ

СОЦІАЛЬНІ НОРМИ

- Норми-правила (Закони)
- Норми-очікування (Традиції)

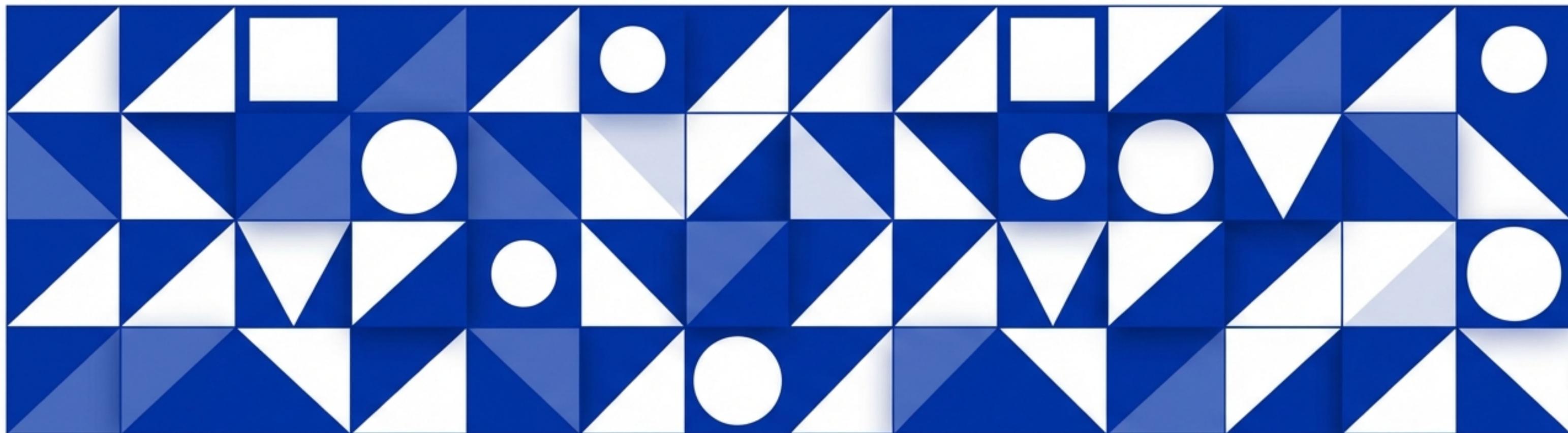
СОЦІАЛЬНІ САНКЦІЇ

- **ФОРМАЛЬНІ:**
  - + Нагороди / - Штрафи
- **НЕФОРМАЛЬНІ:**
  - + Похвала / - Висміювання

ПОРЯДОК

САМОКОНТРОЛЬ: Совість (найтефективніший регулятор).

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ЯК СОЦІОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

DIVERSITY MANAGEMENT:

Стратегічний підхід до залучення різних соціальних груп для підвищення конкурентоспроможності.

ЕВОЛЮЦІЯ:

Від «Рівних можливостей» до «Капіталізації відмінностей».

ІНКЛЮЗІЯ: Якісна характеристика культури. Інклюзивне середовище перетворює «відхилення» на частину нової норми.

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНОМАНІТНОСТІ В МЕНЕДЖМЕНТІ ТА МАРКЕТИНГУ

МЕНЕДЖМЕНТ

- **ГЕНДЕРНА:** Ширший спектр стилів.
- **ВІКОВА:** Досвід + Цифрова гнучкість.
- **КОГНІТИВНА:** Різні типи мислення прискорюють інновації на 20-30%.

МАРКЕТИНГ

- **СИМВОЛІЧНА РЕПРЕЗЕНТАТИВНІСТЬ:** Споживач «бачить себе».
- **НІШЕВИЙ МАРКЕТИНГ:** Продукти для недопредставлених груп.
- **ЗАПОБІГАННЯ ЕТНОЦЕНТРИЗМУ:** Уникнення стереотипів.

СОЦІОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ТА БАР'ЄРИ

ЕТНОЦЕНТРИЗМ ТА КСЕНОФОБІЯ

Сприйняття власної
групи як еталону.

СКЛЯНА СТЕЛЯ

Невидимі бар'єри
для просування.

СТЕРЕОТИПІЗАЦІЯ СПОЖИВАЧА

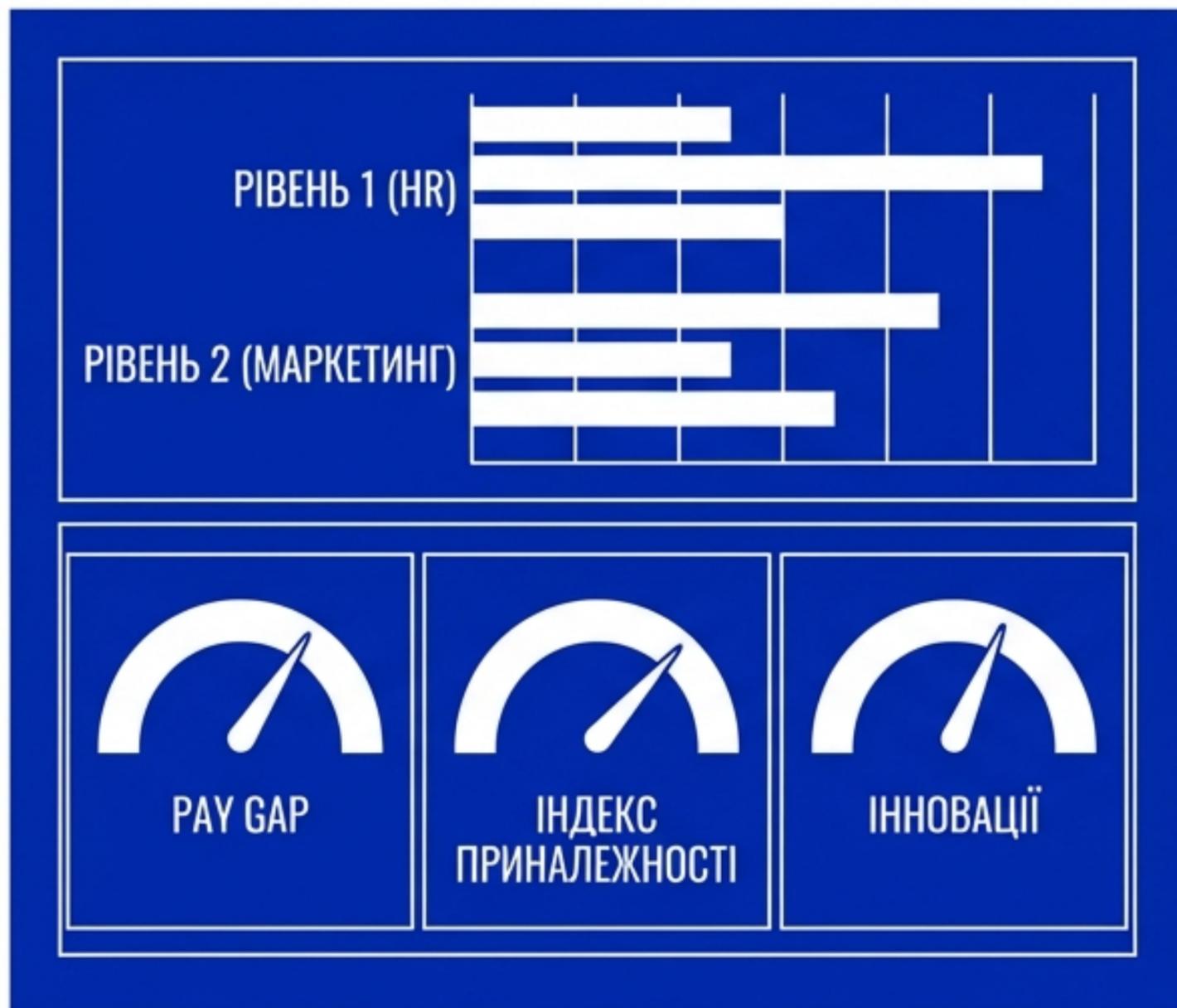
Спрощення
клієнта
(ігнорування груп).

ЕХО-КАМЕРИ

Групове мислення,
ігнорування
ринкових змін.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ РІЗНОМАНІТНОСТІ

РІВЕНЬ 1: ВНУТРІШНІЙ АУДИТ (HR)

- Diversity Audit
- Pay Gap Analysis
- Індекс приналежності

РІВЕНЬ 2: МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ

- Емпатійні карти
- Пре-тестування контенту

КРІ (ПОКАЗНИКИ):

Динаміка плинності кадрів, швидкість інновацій, NPS.